

A liberalizmus

- Gyökere: a felvilágosodás, társadalmi szerződés és a természetjog elmélete
- Általános szabadságjogok
- Alapelvei:
 - Az emberi jogokon alapuló személyes szabadság, jogegyenlőség
 - Szólás- és sajtó-, valamint vallásszabadság és gyülekezési jog
 - Hatalommegosztáson és alkotmányon alapuló jogállam
 - Képviselési választáson alapuló parlament
 - Szabad gazdaság (Adam Smith elvei alapján)
- Legismertebb dokumentumai:
 - USA függetlenségi nyilatkozat (1776. július 4.)
 - USA alkotmány (1787)
 - Emberi és polgári jogok nyilatkozata (1789. augusztus 26.)
- Veszélye: az anarchia. Az állami tekintély felbomlasztása az egyéni szabadság kedvéért.

Nacionalizmus

- Gyökere: a szülőhaza iránti érzelem, nemzeti öntudat (nemzetiségi alapon)
- Alapelvei:
 - A szuverén nemzeti államot kívánja elérni
 - Nyelvi és kulturális alapon
 - Ha szükséges, alternatív történelmi igazságok megfogalmazása is jellemző
 - Ha szükséges, akár harcok árán is, de a nemzet érdeke, hogy megvalósuljon
 - Kirekesztő minden kisebbséggel szemben
- Legnagyobb hősei: Garibaldi és Bismarck (olasz és német egység létrejötté 1871)
- Veszélyei:
 - Imperializmus (más országok gazdasági kifosztása egy anyaország által, pl. Anglia)
 - Gyakran radikális csoportok létrejötté (terrorakciók, pl. a sarajevói merénylet ⇒ I. vh.)
 - Két világháború között teljes radikalizálódás (olasz fasizmus, majd német Náci Birodalom)

Konzervativizmus

- Gyökere: a francia forradalom és a napóleoni háborúk okozta társadalmi válság (1815)
- Szent Szövetség porosz-osztrák-orosz (III. Frigyes Vilmos – I. Ferenc – I. Sándor)
- Alapelvei:
 - A hagyományos értékek tisztelete
 - Isten, haza, család
 - kulturális hagyományok tisztelete
 - reformokat akadályozza (liberalizmusban veszélyt lát (jogosan))
 - Célja a feudális rendszerek fenntartása
 - Leggyakoribb eszköze a cenzúra
 - A szövetség része, hogy katonailag is segítik egymást, ha forradalom törne ki (magyar szabadságharc veresége az orosz beavatkozás miatt)
- Legnagyobb alakja: Metternich kancellár
- Az 1848-as áprilisi törvények átmenetileg eltörlik, de a szabadságharc bukása után a kiegyezésig ismét erős konzervatív kormányzás lesz.
- Veszélye:
 - A konzervativizmus alatt az ország nem fejlődik és lemarad a világ változása mellett gazdasági és társadalmi téren is.

Szocializmus

- Gyökere: az ipari forradalom társadalmi következményei
- A szociális helyzet miatt alakul ki
- Munkásság (*proletariátus*) válik a legnagyobb társadalmi réteggé
- A munkásság helyzete kilátástalan (*kapitalisták* teljesen kizsákmányolják)
- A munkaviszonyok nagyon rosszak, női és gyermekmunka, munkaidő 10-12 óra
- Nyomornegyedek a város szélén
- Kísérleti megoldások (Owen), saját munkásainak jogokat biztosít
- A munkásmozgalmak megjelenése Angliában
- Első ösztönös reakció a *luddizmus* (géprombolás) ⇒ a tőkésnek kénytelenek tárgyalni
- Kialakulnak a szakszervezetek (*sztrájkok* és felkelések)
- Az új irány a *chartizmus* (célja a törvényhozásba bekerülni)
- 1833 gyári törvények (8 órás munkavégzés, gyermekmunka szabályozása)
- Állami ellenőrzés a munkakörülmények miatt
- Alapelvei:
 - A munkásság érdekeit figyelembe venni a törvényhozásban
 - TB, nyugdíj, oktatás- és egészségügy mindenki számára elérhető legyen
 - A munka törvénykönyve szabályozza a munkáltatókat
- Veszélye:
 - A munkásréteg műveletlensége miatt könnyen manipulálható, akár egyszerű ígéretekkel is

Marxizmus - Kommunizmus

- Gyökere: a munkásság kizsákmányolása adja az ideológiai alapot
- Karl Marx (1818-1883) jómódú német zsidó család tagja, filozófus, közgazdász, szociológus
- Angliai körútján ismerkedik meg a munkásság helyzetével
- 1848 Kommunista kiáltvány (osztályharc-elmélet)

- Alapelvei:

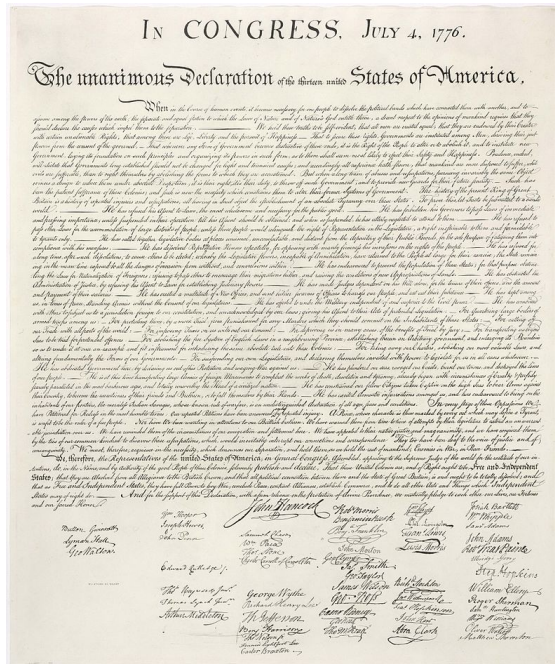
- A történelem mindig is elnyomókból és szolgákból állt
- Minden gond alapja, hogy nincs egyenlőség
- Meg kell szüntetni a társadalmi különbségeket
- Megoldás a proletárdiktatúra, ha kell, forradalom árán újraosztani a vagyont
- Az államosítás mindennek az alapja => tervgazdálkodás
- „Világ proletárjai egyesüljetek” => nemzetek feletti ideológia (internacionalizmus)

- Lenin (1870-1924): első gyakorlati megvalósítás Oroszországban forradalom által (1917)

- Veszélyei:

- A kommunizmus mindig diktatórikus eszközökkel kerül megvalósításra
- Minden liberális alapelv teljes semmibe vétele
- A rendszer ellenségei munkatáborokba kerülnek (gulag)
- Átfogó besúgóhálózat és titkosrendőrség => teljes társadalmi széttagoltság
- Alapelve miatt vallásellenes => vallásüldözés
- A végeredmény, hogy a kommunista hatalmak miatt több, mint 100 millió ember vesztí életét békeidőben napjainkig!

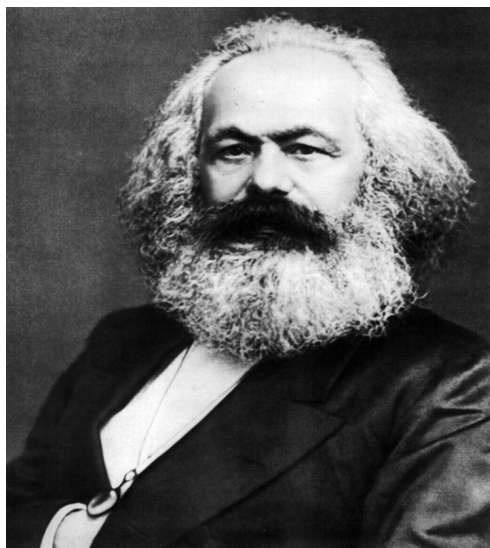
XIX. század link gyűjtemény: <https://www.ketperctori.hu/xix-szazad-linkgyujtemeny>

Függetlenségi nyilatkozat (USA 1776)

Emberi és polgári jogok nyilatkozata (Franciaország 1789)

Marx Károly